

2007-03-12

Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet
Enheten för kretslopp och kemikalier
103 33 Stockholm

Remiss 2006-12-11 angående Naturvårdsverkets och Kemikalieinspektionens rapport om konsekvenser av förbud mot bly i ammunition

M/2006/4872/Kk

Svenska Jägareförbundet, Jägarnas Riksförbund och Lantbrukarnas Riksförbund - nedan förbunden - får med anledning av den remitterade rapporten anföra följande.

Inledning

Förbunden är givetvis mycket positiv till att denna konsekvensutredning kommit till stånd. Den är helt i linje med den hemställan som förbunden - samt även Skogsindustrierna - lämnade in till regeringen i juni 2004. För att förbunden skall kunna acceptera ytterligare inskränkningar av blyanvändning i samband med jakt och skytte är det ett oavvisligt krav är att det först frambringas väl underbyggda miljöskäl parallellt med att alternativa godtagbara lösningar står till förfogande. Ett exempel på Svenska Jägareförbundets faktabaserade och miljöpräglade hållning i frågan är det initiativ som förbundet tog till blyhagelförbud i s.k. Ramsar-områden 1994 och avseende jakt på änder och gäss 1998. Ytterligare ett exempel är Jägareförbundets vida tolkning av våtmarksbegreppet från 2002 som faktiskt innebar ”blyhagelförbud” över större våtmarksarealer än vad den officiella definitionen avsåg.

Förbunden anser dock att **nuvarande förbud** mot bly i ammunition, med något undantag, är **mycket väl avvägt** vad gäller balansen mellan realistiska hänsynstagande till miljön och till en etiskt godtagbar viltförvaltning. Att i detta läge - utan en tillfredställande vetenskaplig grund - gå före den internationella utvecklingen på området riskerar att skapa ett trovärdighetsproblem. Om det framöver framkommer tydliga, faktabaserade miljöargument så är förbunden naturligtvis berett att ompröva sin uppfattning i förhållande till nya omständigheter. Detta är en hållning i blyfrågan som stöds av den samlade skogsindustrin i Sverige.

Sammanfattning

Svenska Jägareförbundet, Jägarnas Riksförbund och Lantbrukarnas Riksförbund avstyrker förbud mot användning av blyad ammunition i alla sammanhang utom vad gäller användning av blyhagel vid jakt på våtmarker samt vid skytte mot lerduvor. Förbunden anför följande i sammanfattning.

- Det vetenskapliga underlaget för att påvisa en miljörisk som grund för ytterligare förbud anses helt otillräckligt.
- Det vetenskapliga underlaget avseende svenska förhållanden för att påvisa en hälsorisk som grund för ytterligare förbud saknas helt.
- Några miljömässigt ”mer säkra” och i övrigt fullgoda alternativ till bly i de aktuella sammanhangen finns inte.
- Ett förbud mot blykulor vid skytte får oöverstigliga konsekvenser för den svenska jaktskytteträningen med åtföljande risk för onödiga skadskjutningar.
- Åtskilliga undersökningar avseende bly i skjutvallar visar att blyläckaget är näst intill obefintligt.
- Bernkonventionens rapport om ”*Ekologiska effekter av blyhagel på fastmark samt ackumulering av bly i vilda fåglar förutom sjöfåglar*” kommer till slutsatsen att blyhagelanvändning på fastmark inte är en prioriterad miljöfråga.
- De enda internationella överenskommelser och rekommendationer i övrigt som förekommer på området föranstaltar om ett våtmarksförbud. Bl.a. därför bör man i första hand avvakta utvecklingen på området inom EU.
- Nuvarande förbud mot blyhagel vid jakt över öppet vatten måste slopas då utredningsrapporten bekräftar att det inte finns miljöskäl till ett sådant förbud.
- Blyhagel vid skytte mot plåtfigurer (jaktstigar) måste vara tillåtet då hagelalternativ till denna viktiga jaktskytteträningsform för närvarande saknas.
- Ett utökat förbud mot blyad ammunition saknar relevans, underminerar trovärdigheten för hela blyfrågan och riskerar att bli ett stort och onödigt djurskyddsproblem.
- Förslaget till ny definition av begreppet våtmark tillstyrks.

Allmänna kommentarer

Förbunden anser rent övergripande att rapporten överlag och på ett allsidigt sätt beskriver komplexiteten i ”blyfrågan”. Förbunden anser dock att de förslag om ytterligare förbud mot användning av bly i ammunition som presenteras - i förhållande till dagsläget - vilar på en mycket ostadig grund och kan således inte ställa sig bakom slutsatserna i rapporten om ett utökat blyförbud.

Rapportens bedömning beträffande miljö- och hälsorisker till följd av användning av blyammunition är, enligt förbundens bestämda uppfattning, den avgjort svagaste delen i rapporten och samtidigt den helt avgörande frågeställningen i ”blyfrågan”. Förbunden menar att trovärdigheten är låg vad gäller den teoretiska bedömning, att en fortsatt mycket begränsad användning av blyhagel samt användningen av blykulor vid landets skjutbanor, skulle kunna medföra en miljörisk som påkallar ett utökat förbud.

Enligt rapporten sjunker blyhalten numera i såväl den terrestra som marina miljön. Blyhalterna minskar i markens översta skikt, i däggdjur, fågel och fisk samt blodblyhalten hos befolkningen – allt i första hand till följd av minskad luftdeposition. Vidare konstateras att användning av blyammunition har minskat kraftigt under den senaste 10-årsperioden till följd av minskad blyhagelanvändning. Att mot den bakgrunden resonera sig fram till ett behov av ytterligare förbud avseende blyad ammunition ter sig, enligt förbundens uppfattning, mycket märkligt. Det hela grundar sig på något som närmast kan liknas vid en spekulation om att fortsatt blyanvändning ”*på riktigt lång sikt kan komma*” att innebära risker för markorganismer.

Resonemanget i rapporten beträffande eventuella miljörisker kan enligt förbundens uppfattning inte betraktas som annat än en mycket överdriven tillämpning av försiktighetsprincipen. Åtgärden - de föreslagna förbuden med åtföljande förmodad miljönytta - står inte i någon som helst rimlig proportion till de praktiska och ekonomiska konsekvenser som ett utökat blyförbud kommer att få på såväl jaktutövningen som jaktskytteutövningen i Sverige.

Biologiska effekter

Den största bristen i materialet är att det inte ger ett tillfredställande svar på den helt avgörande frågan ***vilken är den faktiska miljöpåverkan av användningen av blyad ammunition?*** Finns det några negativa biologiska effekter utöver den kända påverkan på i första hand sjöfåglar? Finns det något påvisbart miljömässigt motiv till ett utökat blyförbud? Vilken biotillgänglighet och därmed eventuell skadlig effekt följer av användningen av blyad ammunition? Vilken proportionalitet i riskbedömningen föreligger när det gäller bly i ammunition och övrig förekomst av bly - naturlig eller antropogen?

Förbunden anser att regeringens direktiv till utredningen innehåller ett tydligt fokus på avvägningen mellan den miljömässiga nyttan av ett utökat förbud mot bly i

ammunition och alla de konsekvenser det skulle medföra. Föreliggande rapport ger en mycket oklar bild i detta avseende – emellanåt rent motsägelsefulla kommentarer.

Ett exempel på detta är att förbunden ifrågasätter hela resonemanget om en jämförelse mellan den oftast punktvisa, synnerligen oklara miljöpåverkan av bly från jaktammunition och det luftburna, yttäckande blynedfallet över skogsmark och vatten. Förbunden anser att rapporten på vaga grunder målar upp en bild av att miljöpåverkan av dagens ammunitionsförbrukning är omfattande. Detta kan ställas i relation till följande konstaterande på sid. 33 i rapporten.

”Bly är en metall som i omgivningen är relativt stabil och löses upp endast långsamt. Bly i fast form i mark och vatten utgör därför en ringa förgiftningsrisk för djur, såvida blyet inte konsumeras såsom ovan beskrivits. Likaså tas inte bly upp i nämnvärd mängd i växtligheten och blyhalterna i vilda växter är generellt sett låga.”

I rapporten framhålls att av 22 undersökta örnkadaver 2005 hade tre dött av blyförgiftning. En hypotes är att de antas ha ätit blyförgiftade sjöfåglar. Förbunden ser givetvis med stort allvar på om en sådan förgiftningskedja bekräftas. Samtidigt konstaterar förbunden att det är ytterst svårt att dra några säkra slutsatser om problemets vidd, källan till förgiftningen, var och när förgiftningen skett etc. Populationerna av både havsörn och kungsörn beskriver sedan flera år tillbaka en glädjande positiv trend. Förbunden anser att bakgrundsmaterialet i detta avseende är otillräckligt.

Bernkonventionen presenterade i nov. 2004 en rapport om *”ekologiska effekter av blyhagel på fastmark samt ackumulering av bly i vilda fåglar förutom sjöfåglar”*. En slutsats av rapporten var att det inte finns bevis för att andra fåglar än sjöfåglar utsätts för en signifikant risk av blyexponering p.g.a. användning av byhagel på fastmark. Man föreslår därför ett program för uppföljning av konsekvenserna av blyhagel och att man först därefter vidtar de mått och steg som bedöms nödvändiga. Vidare kommer man till slutsatsen att förbud mot blyhagelanvändning på fastmark inte är en prioriterad miljöfråga.

Hälsorisker

Vad gäller eventuella hälsorisker bland befolkningen finns det inte heller något relevant underlag för bedömning av riskerna i samband med användning av bly i jaktammunition. Den jämförelse som görs mellan de delar av den grönländska befolkningen som är storkonsumenter av sjöfågel och den svenska viltkonsumtionen visar på en mycket stor okunskap om det svenska konsumtionsmönstret avseende viltkött. Det förefaller inte finnas några andra studier såväl nationellt som internationellt avseende hälsorisker till följd av konsumtion av vilt skjutet med blyammunition. Helt enkelt därför att det genom åren aldrig funnits några indikationer på att detta skulle kunna vara ett problem.

Korrosionshastigheten

Då bly kan bli skadligt för miljön först då metalliskt bly övergår i blyföreningar och att biotillgängligheten därmed ökar är korrosionshastigheten naturligtvis av avgörande betydelse. Efter att ingående ha följt blyfrågan under en lång tid upplever förbunden att det finns mycket divergerande uppfattningar om den genomsnittliga korrosionshastigheten. Komplexiteten i detta avseende medför dessutom att många sakkunniga anser att det inte finns någon genomsnittlig korrosionshastighet då den i mycket hög grad är situations- och miljömässigt betingad. I Nv:s och KEMI:s startegidokument för arbetet med bl.a. bly framgår att en vetenskaplig kommitté inom EU, CSTE (Scientific Committee on Toxicity, Ecotoxicity and the Environment), ifrågasätter betydelsen av ackumuleringen av bly i mark med hänsyn till vetenskaplig osäkerhet samt osäkerheter om biotillgänglighet. Vidare ifrågasätter man även betydelsen av spridning av blyad ammunition p.g.a. stor osäkerhet angående korrosionshastigheten för metalliskt bly.

I den remissomgång i blyfrågan som regeringen genomförde 2004-09-02 framhåller Totalförsvarets Forskningsinstitut, FOI, att *"Resultaten av både nationella och internationella studier visar att det metalliska bly som förekommer i ammunition har stor resistens mot korrosion och därmed ringa rörelse, utlakning och vidarespridning i miljön."/>* // *"Då det gäller användandet av blyad ammunition vid jakt inom fastmarksområden finns det med dagens kunskapsnivå inga miljömässiga skäl för ett blyförbud. Genomförda studier visar samstämmigt att miljöbelastningen från denna verksamhet är ytterst marginell och inte utgör ett hot mot människan eller miljön"*

Sveriges Geologiska Undersökning, SGU, pekar i sitt remissvar på att bly är relativt immobil i de flesta jordar. *SGU:s bedömning är att ett årligt tillskott av 50 ton bly i samband med jakt fördelat över en stor del av landets areal är ett försumbart tillskott till den totala mängden bly som naturligt finns i den svenska moränen samt att blyets låga mobilitet gör att några miljöeffekter inte kommer att kunna påvisas ens på mycket lång sikt"*

Med dessa exempel på uppfattningar i frågan hos några tunga instanser vill förbunden fästa uppmärksamheten på att slutsatserna vad gäller effekterna av metalliskt bly i utredningsrapporten – visserligen med ett visst ifrågasättande - grundar sig på en genomsnittlig lineär högsta korrosionshastighet på 1 %. Mot bakgrund av det ovan nämnda är förbunden mycket kritiskt inställd till detta resonemang.

Konsekvenser för jaktskyttträningen

De ekonomiska och praktiska konsekvenserna för jaktskyttträningen av ett förbud mot användningen av blykulor kommer att leda till oöverstigliga problem för den absoluta merparten av landets skjutbanor. De investeringar i miljökulfång, eller andra typer av miljöinriktade åtgärder - som skulle komma att krävas för att fortsätta verksamheten är i de allra flesta fall orealistiska med hänsyn till de ekonomiska förut-

sättningar som gäller inom verksamheten. De miljömässiga kraven kommer att lägga en död hand över stora delar av skytteverksamheten. Allt detta beskrivs ingående och väl i rapporten.

Förbunden anser det högst otillfredsställande att utredningen på dåliga grunder föreslår anmärkningsvärda inskränkningar i möjligheten att träningskjuta inför jakten samtidigt som man konstaterar att förslaget i praktiken begränsar möjligheterna att kontrollera klövviltstammarna på ett etiskt acceptabelt sätt. Enligt förbundens uppfattning svarar detta inte upp mot intentionerna i regeringsuppdraget.

Djurskyddssaspekten kräver en regelbunden jaktskytteträning hos landets 280 000 jägare. Ett stopp för användningen av blykulor vid landets skjutbanor slår helt undan benen för Svenska Jägareförbundets möjligheter att svara upp mot regeringsuppdraget ”att verka för minskat antal skadskjutningar”.

På hagelsidan gäller att träningskyttet på plåtfigurer (det s.k. jaktstigskyttet), kommer att påverkas mycket negativt av ett blyhagelförbud. Detta främst genom att det med hänsyn till kostnaden mest realistiska alternativet - stålhagel - inte går att använda på grund av rikoschettrisen. Jaktstigskyttet är en högt uppskattad form av god träning inför jaktsäsongen. Den har mycket stor omfattning i Sverige och antalet starter är minst 70.000 st. per år. Mot bakgrund av att jaktstigskyttet är en icke obetydlig del av det samlade träningskyttet inför jakten vore ett stopp för verksamheten synnerligen olyckligt. Jägarorganisationerna arbetar på olika sätt med att stimulera ett regelbundet träningskytte inför jakten med den klara målsättningen att minska skadskjutningar. Det är således nödvändigt att alla former av jaktskytteträning bibehållas eller underlättas för att kunna upprätthålla en god jaktetik.

Våtmarksförbud kontra ett fågeljaksförbud

Utredningsmaterialet innehåller vidare en diskussion om för- och nackdelar med ett förbud mot jakt med blyhagel i våtmarker kontra ett förbud mot jakt med blyhagel vid fågeljakt. Förbunden får i det sammanhanget erinra om att Sverige ratificerat två internationella konventioner som kräver ett blyhagelförbud i våtmarker – dels AEWA (African Eurasian Migratory Water birds Agreement) och dels Ramsar-konventionen. Även EU-kommissionen har proklamerat att ett uthålligt nyttjande av våtmarker kräver användning av blyfri ammunition.

Ett ”fågeljaksförbud” istället för ett ”våtmarksförbud” innebär att det blir tillåtet att skjuta exempelvis hare, räv och rådjur med blyhagel i våtmarksområden där det bevisligen är ett miljöproblem. Tvärtom mot vad som sägs i utredningen anser förbundet dessutom att det i den praktiska jaktutövningen är enklare om blyhagelförbudet är områdesanknutet än knutet till djurgrupper. Inte sällan förekommer det att man jagar mindre däggdjur och fågel samtidigt. Medvetenheten om den specifika risken för blyförgiftning hos sjöfåglar är stor vilket även gör att jägarkåren ser ett ”våtmarksförbud” som miljömässigt relevant.

Vidare gäller att våtmarksbegreppet är allmänt vedertaget och inte orsakat några tolkningsproblem under de fem år som våtmarksförbudet gällt. Förbunden instämmer dock i behovet att ändra den officiella våtmarksdefinitionen i detta avseende i enlighet med utredningens förslag. Den föreslagna definitionen ligger mycket nära den som Svenska Jägareförbundet tillämpat i informationsarbetet beträffande våtmarksförbudet.

Jakt på öppet vatten

Förbunden konstaterar vidare att det utökade förbudet mot användning av blyhagel vid jakt på öppet vatten som infördes 1 januari 2006 helt saknar miljömässig grund. Det aktuella förbudet avser vattenområden där vattendjupet är så stort att fåglarna ändå inte kommer åt haglen. Till detta ska läggas att det här främst är frågan om jakt utefter kusten på sjöfågelarter (t.ex. ejder, storskrak, knipa, vigg och alfågel) som är mer kompakta och med tätare dundräkt än för de arter som jagas på gängse våtmarker. Det som i rapporten framhålls om alternativhagelns sämre dödande förmåga för rådjur och gäss gäller i hög grad även för de sjöfågelarter som jagas utefter kusten på öppet vatten. Detta i kombination med jaktformen innebär att det är särskilt angeläget att använda blyhagel med dess goda egenskaper för att inte riskera onödiga skadskjutningar.

Utredningen konstaterar i sin rapport att blyhagel som hamnar i öppna och djupa sjöar och kustområden utgör en ringa miljörisk och att sannolikheten för ekologiska skadeverkningar är liten. *”De blyhalter som uppmäts idag i öppna och djupa svenska vatten är också i allmänhet långt under de halter som kan innebära biologiska skadeverkningar.”*

Jämförelsen med Danmark

I rapporten görs emellanåt jämförelser med Danmark som haft blyhagelförbud under en längre tid (ca 10 år). Först ska konstateras att när Danmark införde sitt totalförbud förelåg inte något mer omfattande vetenskapligt underlag än det som idag förekommer i Sverige – snarare tvärtom. Förbunden vill också i detta sammanhang framhålla att den svenska jaktutövning till en icke oväsentlig del skiljer sig från den danska. I Sverige bedrivs en förhållandevis, jämfört med Danmark, större del av hageljakten i skogsterräng. Flera fågelarter som jagas i terräng med uppenbara rikoschettrisker för jägare och hund förekommer dessutom inte i den danska jakten (tjäder, orre, järpe, fjällripa och dalripa).

Det finns en uppenbar risk att många skogsägare - i likhet med vad som gäller i Danmark - kommer att införa stålhagelförbud vid jakt i skogen om blyhagelförbudet utökas i enlighet med förslaget. Detta skulle komma att leda till stora problem för den svenska jaktutövningen. I synnerhet som tillgängligheten av de ”mjuka alternativen” i stor utsträckning kommer att bli begränsad.

I Danmark importeras inte längre tungstenpatroner p.g.a. den kraftiga prisökningen (40 % på ett år). Vidare gäller att det andra tänkbara alternativet till stål – vismut – har börjat ifrågasättas mot bakgrund nya rön toxiska effekter av ämnet ifråga. (*“Is there a need to re-examine the approval of bismuth shotshell as a non-toxic alternative to lead based on the precautionary principle?”* Journal of Environmental Monitoring, 2006. Nathan S.C. Fahey and Leonard J.S. Tsuji). I blyutredningsrapporten nämns även att det finns indikationer på att det tredje hagelalternativet – volfram – är cancerframkallande.

Förbunden konstaterar att det finns komplikationer i ett eller annat avseende med samtliga alternativ till blyhagel. Detta kräver mycket välmotiverade och mycket väl avvägda bedömningar före ytterligare nationella begränsningar av blyhagel-användningen. Det finns i sammanhanget anledning att återigen erinra om att bly i alla avseenden är det avgjort bästa ammunitionsmaterialet för att orsaka ett effektivt dödande. Förbunden anser bl.a. mot den bakgrunden att Sverige i detta avseende måste avvakta den internationella utvecklingen på området.

Svenska Jägarförbundet Jägarnas Riksförbund Lantbrukarnas Riksförbund

Håkan Weberyd
Generalsekreterare

Mats Görling
Generalsekreterare

Karl-Gunnar Burman
VD

Hans von Essen
Riksjaktvårdskonsulent

Arne Karlsson
Riksviltvårdskonsulent

Börje Waldebring
Handläggare Jakt och Fiske